

Neuvosto-Karjala osaksi Neuvostoliiton suunnitelma-järjestelmää

Sari Autio: Suunnitelmatalous Neuvosto-Karjalassa 1928–1941. Paikallistason rooli Neuvostoliiton teollistamisessa. SKS. Bibliotheca Historica 71. Helsinki 2002.

■ Sari Autio selvittää teoksessaan, miten Neuvosto-Karjala sidottiin 1920- ja 1930-luvulla alueellisesti ja taloudellisesti osaksi Neuvostoliiton suunnitelma-järjestelmää ja miten tämä vaikutti paikallishallinnon poliittisia ja taloudellisia asioita koskevaan päätöksentekoon. Hän lähestyy suunnitelmatalouden seurauksia paikallistasolla muuttuvien elinolosuhteiden ja ihmisten arjen kautta. Näin Neuvosto-Karjalaa pyritään tarkastelemaan sekä talouden kehityksen että yksilöiden arjen, kokemusten ja elinolosuhteiden näkökulmasta, kuten Autio sanoo. Hän ei kuitenkaan yllä arjen kokemukselliseen tasoon, mitä ei kohtuudella voine odottaakaan muutenkin massiiviselta tutkimukselta.

Aution käyttämät lähteet ovat puolueen ja muiden päättävien elinten toimintaa koskevaa arkistoaineistoa, aikalaiskirjallisuutta ja lehtikirjoituksia. Lähteiden esittely on perusteellinen ja lähdekritiikki vaikuttaa huolelliselta.

Tutkimuksen kysymyksenasettelu sijoittuu keskus-periferia-kehykseen, jonka taustateorioita Autio ei tosin juurikaan esittele. Tästä johtunee, että hän käyttää keskus- ja periferia-käsitteitä epäjohdonmukaisesti. Toisinaan Neuvostoliitto määritellään keskukseksi ja Neuvosto-Karjala sen vastinpariksi eli periferiaksi, toisinaan Moskova, puolue, valtionhallinto tai jokin hallinnon alainen elin kuten Venäjän tavallan talousneuvosto (*Ekoso*) tai jokin kansankomissariaatti on keskustaa. Varsinkin Neuvostoliiton ja Neuvosto-Karjalan ymmärtäminen vastinpareiksi synnyttää oudon tunteen, ikään kuin Neuvosto-Karjala ei olisikaan osa Neuvostoliittoa. Keskus- ja periferia-käsitteiden epäjohdonmukainen käyttö tuo keskus-periferia-teorian soveltamiseen hankaluuksia, esimerkiksi sovitettaessa sitä kansallisteoriaan.

Autio osoittaa, miten Neuvosto-Karjalan johto pyrki kehittämään sekä metsätaloutta että -teollisuutta, ja tätäkin sopusoinnussa maatalouden kanssa, kun taas Moskovassa oleva keskusjohto kehitti Neuvosto-Karjalasta puun raaka-aineen tuottajan. Kroonista työvoimapulaa Neuvosto-Karjalan johto halusi ratkaista tuottamalla ammattitaitoista, kansallisuudeltaan suomalais-ugrilaista työvoimaa, kun taas keskus pitäytyi vankityövoimassa. Kuljetusyhteydet palvelivat pääasiassa keskukseen kuuluvia yksiköitä, ennen kaikkea Vienanmeren–Itämeren kanavakombinaattia. Näin Neuvosto-Karjala sidottiin Neuvostoliiton suunnitelmatalouteen.

(Suhteellisen) taloudellisen itsenäisyyden menetykseen liittyi Moskovan ajamaan talouspolitiikkaan kriittisesti suhtautuvan Neuvosto-Karjalan puoluejohdon likvidointi 1930-luvun lopussa.

Neuvosto-Karjalan johto korosti taloudessa 'kansallisia' intressejä, kuten Autio sanoo. Olisiko kuitenkin osuvampaa puhua alueellisista intresseistä silloin, kun itse asiassa tarkoitetaan alueen taloudellista autonomisuutta. Autio korostaa Neuvosto-Karjalan tuonaikaisen johdon suomalaisuutta (suomalainen johto teki sitä ja sitä). Onko todellakin niin, että suomalaisuus on johdon tärkein merkittäjä eikä esimerkiksi kommunistisuus.

On myös aika kysyä, onko suomalaisuus 'kansallista' Neuvosto-Karjalassa, kuten Autiokin tuntuu ajattelevan? Kyseessä olevat suomalaisethan olivat Suomesta sinne muuttaneita. Kannattaa miettiä, kenen diskurssia on puhe suomalaisuudesta kansallisena elementtinä. Onko tutkijalla tähän jokin oma kanta vai myötäilekö hän käyttämänsä aineiston tai suomalaisen historiantutkimuksen yleistä puhetapaa? Viime kädessä kyse on siitä, minkälaista kansallisuusteoriaa on käytetty. Siksi onkin harmillista, ettei Autio ole eksplikoanut käyttämänsä kansallisuusteoriaa.

Olisi ollut kiinnostavaa nähdä kysymys Neuvosto-Karjalan talouspoliittisesta linjasta asetettuna laajempaan kontekstiin. Silloin saataisiin esille, onko keskitettyä suunnitelmataloutta yleisesti ottaen vastustettu enemmän sellaisissa autonomisissa ja sosialistisissa

tasavalloissa, joissa paikallistason johto oli kansallisen väestön käsissä. On toki mahdollista, että näin on ollut muissakin autonomisissa tasavalloissa (esim. Tatarstaniassa, Mordvassa yms.). Olisi ollut hyödyllistä laajempien perspektiivien avaamiseksi edes hiukan viitata muiden tasavaltojen tilanteisiin. Näen, että Venäjän tutkimuksessa kovin suppea alueellinen lähestymistapa ei ole välttämättä hedelmällinen.

Aution näkökulma jollakin tavalla myötäilee Neuvosto-Karjalan puoluejohtoa. Paikallistason pyrkimykset nähdään nimenomaan suomalaisen johdon lävitse katsottuna, mikä on aiheuttanut sellaisen tilanteen, että koko periferia-keskus-asetelmaa tarkastellaan – ristiriitaisesti kylläkin – jotenkin historiattomasti. Ei edes viitata siihen, minkälainen alue Venäjän Karjala oli periferia-keskus-aksellilla katsottuna ennen vallankumousta, miten orastava teollisuus oli kehittynyt, minkälaisia kehittämissuunnitelmia alueen aktiivisteilla oli yms. Suomalainen poliittinen johto saattoi nähdä alueen jotenkin tyhjänä, heille tarkoitettuna, jolloin alueen vanhan väestön (niin venäläisten, karjalaisten kuin vepsäläistenkään) näkemyksistä ei tarvinnut välittää. Yhtenä esimerkkinä on Aution(kin) tapa jakaa väestö 'paikallisiin, venäläisiin ja (amerikkalaisiin KH) siirtolaisiin', ikään kuin venäläiset eivät tuona aikana olisi pääsääntöisesti olleet paikallisia.

Aution tutkimus on kiitettävän hyvää perustutkimusta aiheesta, josta luullaan kaiken-

laista, mutta tiedetään itse asiassa vähän. Se antaa uutta ja yksityiskohtaista tietoa Neuvosto-Karjalan taloudesta vallankumouksen jälkeen, siihen vaikuttaneista poliittis-ideologisista ja kansallisista taustatekijöistä.

Teos on täynnä hyvin suodatettua informaatiota ei ainoastaan Neuvosto-Karjalasta, vaan laajasti Neuvostoliiton talouspoliittisista pyrkimyksistä, talouden ja poliittisen johdon suhteista, talouslainsäädännöstä, NEPistä ym. Tässäkin mielessä työ on hyödyllinen kelle tahansa Neuvostoliiton rakenteista kiinnostuneelle. Suomenkielisen terminologian luominen monille neuvostoajan termeille ansaitsee itsessään kiitoksen. Tutkimus on lisäksi hyödyllinen kulttuuritutkimuksen kannalta katsottuna. Siksi paljon siitä on apua yritettäessä ymmärtää sosiaalisia ja kulttuurisia prosesseja Neuvosto-Karjalan maaseudulla. Samalla se helpottaa hahmottamaan nykyisiä muutoksia. Lisäksi työssä on miellyttävä kiihkoton sävy, ja se on vapaa nykyistä Venäjän historiantutkimusta usein vaivaavasta mediahakuisuudesta.

Kaija Heikkinen